

Høgskulen
på Vestlandet

BACHELOROPPGAVE

Bærekraftig utvikling med utgangspunkt i mat

Sustainable development based on food

Kandidatnummer: 314 & 472

BLUBACH 2019/2020

Fakultet for lærerutdanning, kultur og idrett

Institutt for pedagogikk, religion og samfunnsfag

Barnehagelærerutdanning

Veileder: Yngvild Bjørlykke

Innleveringsdato: 02.06.2020

Antall ord: 12077

Jeg bekrefter at arbeidet er selvstendig utarbeidet, og at referanser/kildehenvisninger til alle kilder som er brukt i arbeidet er oppgitt, jf. Forskrift om studium og eksamen ved Høgskulen på Vestlandet, § 12-1.

BLUBACH
Kandidatnummer: 314 & 472
02.06.2020

Abstract

It is crucial to implement sustainability in work with children. They are the future and it is necessary to start this work as early as possible. We had a desire to work with the theme “sustainable development based on food”. In order to get the information we needed, we interviewed two kindergarten teachers about how they work with this topic. We gathered the information by using qualitative research with interview as the research method. The research question we wanted to answer was: “How does the kindergarten work with sustainable development based on food?”. The research we did showed that there is a big difference between the kindergartens in Bergen. Food is already a big part of our daily life. We argue that teaching children to be sustainable through food, you can teach them values and knowledge about nature and give them competence to be sustainable consumers.

Innhold

1.0. Innledning	4
2.0. Teorigrunnlag	5
2.1. Bærekraftig utvikling i barnehagen	5
2.2. Pilarene i bærekraftig utvikling	6
2.3. Miljøtrappen	8
2.4. Mat som et grunnleggende aspekt ved læring i barnehagen	9
2.5. Barns medvirkning	11
2.6. Voksenrolle i barnehagen	12
2.7. Foreldresamarbeid	14
3.0. Metode	15
3.1. Kvalitativt intervju	16
3.2. Valg av intervjupersoner	17
3.3. Forskningsetikk	17
3.4. Metodekritikk	18
4.0. Analyse og drøfting av funn	19
4.1. Hvordan jobber dere med fagområdet i Rammeplanen som handler om bærekraftig utvikling?	20
4.2. Hvordan jobber dere med mat og måltid i barnehagen som utgangspunkt for bærekraftig utvikling? Har dere fokus på matsvinn?	21
4.3. Har dere noen regler rundt matbordet? Hvordan ivaretar dere barns medvirkning i forhold til mat og matlaging i barnehagen?	24
4.4. Hvordan samarbeider dere med foreldrene i forhold til mat?	28
5.0. Konklusjon	29
6.0. Avslutning	32
7.0. Referanser	34
8.0. Vedlegg	36
8.1. Vedlegg 1 (Intervjuguide)	36
8.2. Vedlegg 2 (Samtykkeerklæring)	37

1.0. Innledning

Vi som skriver denne bacheloroppgaven har valgt bærekraftig utvikling som fordypningsfag i barnehagelærerutdanningen vår i høst. Vi synes at faget er veldig spennende. Vi har lært og fått mye informasjon om det som skjer i verden rundt oss og hva vi eventuelt kan gjøre for å bidra til å ta vare på kloden. Som kommende barnehagelærere synes vi at dette er viktig tema å formidle til barna slik at de kan lære seg å ta hensyn til miljø i tidlig alder. Samtidig som vi må tenke på at når man snakker med barna om miljøproblemer, er det viktig å snakke med varsomhet og ikke ta fra barn framtidshåpet (Langholm, Hilmo, Lea & Synnes, (2017).

Grunnen til at vi valgte dette temaet er fordi vi ble inspirert og nysgjerrig på hvordan og i hvilken grad barnehagene jobber med en av Rammeplanens fagområder som handler om bærekraftig utvikling. Problemstillingen vi har lyst til å undersøke handler om "Hvordan barnehagene jobber med bærekraftig utvikling med utgangspunkt i mat". Ifølge Rammeplanen har barnehagen en viktig oppgave i å fremme verdier, holdninger og praksis for et mer bærekraftig samfunn. Bærekraftig utvikling omfatter natur, økonomi og sosiale forhold og er en forutsetning for å ta vare på livet på jorden slik vi kjenner det (Utdanningsdirektoratet, 2017). For å samle informasjon og svar på denne problemstillingen, gjennomførte vi intervju med to pedagogiske ledere i to forskjellige barnehager.

I første delen av oppgaven presenterer vi det teoretiske grunnlaget som er relevant i problemstillingen vår. I teoridelen skriver vi om hvordan det å jobbe med bærekraftig utvikling med utgangspunkt i mat kan knyttes til de fire pilarene i bærekraftig utvikling. Videre tar vi for oss miljøtrappen som pedagogisk tilnærming. I tillegg skriver vi om mat som et grunnleggende aspekt for læring og hvordan barns medvirkning, voksenrollen og foreldresamarbeid spiller inn i arbeidet med bærekraftig utvikling med utgangspunkt i mat. I metoddelen beskriver vi hvilke metode vi har brukt og hva slags etiske ansvar vi har for å skaffe informasjon om det vi har lyst til å undersøke. Videre i analyse og drøfting av funn legger vi frem resultatene og drøftingen på de intervjuene vi har gjort med to pedagogiske ledere. I avslutningen oppsummerer vi funnene vi gjorde i arbeidet med denne oppgaven.

2.0. Teorigrunnlag

2.1. Bærekraftig utvikling i barnehagen

Ifølge Rammeplanen skal barnehagens verdigrunnlag formidles, praktiseres og oppleves i alle deler av barnehagens pedagogiske arbeid (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 7). Rammeplanen er et styringsdokument som bygger på Barnehageloven som består av innholdet i barnehagen. En del av barnehagens verdigrunnlag som står i Rammeplanen er bærekraftig utvikling. Begrepet bærekraftig utvikling handler om hvordan vi bruker og fordeler de ressursene vi har (Langholm, Hilmo, Lea & Synnes, (2017, s. 75). I Rammeplanen sin definisjon står det at mennesker som lever i dag, får dekket sine grunnleggende behov uten å ødelegge fremtidige generasjoners mulighet til å dekke sine. Det handler om å tenke og handle lokalt, nasjonalt og globalt (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 10). Det er mange måter å definere bærekraftig utvikling på, men i alle definisjoner ligger det en forståelse av at vi skal tenke på den som kommer etter oss (Langholm, et. al., (2017, s. 75).

Barnehagen har en viktig oppgave i å fremme verdier, holdninger og praksis for mer bærekraftig samfunn. Det å ta vare på seg selv, hverandre og naturen er en av viktige verdier og holdninger som barnehagen skal formidle til barna (Utdanningsdirektoratet, 2017, s.10). Når det gjelder rammeplanens innhold, er det opp til hver enkelt barnehage å organisere virksomheten på en slik måte at de sentrale målene oppnås. I Rammeplanen under fagområdet Natur, Miljø og Teknologi står det at barnehagene skal bidra til at barna skal oppleve og utforske naturen og naturens mangfold. Barna skal få kjennskap til naturen og bærekraftig utvikling, lære av naturen og utvikle respekt og begynnende forståelse for hvordan de kan ta vare på naturen. Personalet skal legge til rette for mangfoldige naturopplevelser og bruke naturen som arena for lek, undring, utforskning og læring (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 53).

Forente nasjoners bærekraftsmål (2015) er en felles arbeidsplan for å utrydde fattigdom, bekjempe ulikhet og stoppe klimaendringene innen 2030 (FN-Sambandet, 2020). FN er en global internasjonal organisasjon som ble grunnlagt i 1945. Hovedmålet var å unngå krig i fremtiden (Knudsen & Ravndal, 2020). For å oppnå dette målet blir alle oppfordret til å bidra i å redusere klimaavtrykket, og at en må leve på en bærekraftig måte. I barnehagesammenheng kom det nye innholdet i Rammeplanen som handler om bærekraftig

utvikling i 2017. Barna skal få en begynnende erfaring i å lære om bærekraftig utvikling. Det er viktig å gjøre dem bevisst på at våre handlinger, valg og beslutninger påvirker kvaliteten av vårt eget liv, andres liv, og også livet til kommende generasjoner. Innenfor tema bærekraftig utvikling jobber de fleste barnehager med for eksempel bevisstgjøring av matavfall i barnehagen, sortering av avfall, bruk av naturmaterialer i barns lek og aktiviteter i barnehagen, og ikke minst å tilbringe tid ute i naturen. Chawla (2006) viser at i tråd med hennes undersøkelser at barn som har positive opplevelser ute i naturen sammen med familiemedlemmer eller andre nære voksne i familien, er i større grad i stand til å ta vare på naturen senere i livet når de blir voksne.

2.2. Pilarene i bærekraftig utvikling

Ifølge Davis (2015) har bevisstheten om betydningen av å la barna bli kjent med emner relatert til bærekraftig utvikling tidlig i livet vært økende. Hun hevder at bærekraftig utvikling er et stort og bredt tema. I tillegg mener hun at det ikke bare handler om å ta vare på det naturlige miljøet men mye mer. Bærekraft fremhever koblinger og gjensidig avhengighet av den sosiale, politiske, økologiske og økonomiske dimensjonen til menneskelig evner (Davis, 2015, s. 10).

Den økologiske pilaren handler om å ta vare på naturmiljøet, som betyr å bevare og verne om jordens arts mangfold, genetisk mangfold og mangfold av naturtyper (Bergan og Bjørndal, 2019, s.26- 27). Barna kan inspireres til å ta vare på sitt nærmiljø ved å utforske naturen og gå på turer i området rundt barnehagen. Aktiviteter man kan gjøre i barnehagen sammen med barna er å oppdage og studere dyr og småkryp, plukke søppel, osv (Bergan og Bjørndal, 2019, s. 27). I arbeid med bærekraftig utvikling med utgangspunkt i mat i barnehagen, kan man lære barna hvor maten kommer fra, og hvor avhengig vi er av naturen for å få mat på bordet. En kjøkkenhage eller turer hvor man sanker mat i naturen kan være med å bevisstgjøre barn på den økologiske pilaren. Noen barnehager i Norge er miljøsertifisert gjennom ordningen Miljøfyrtårn eller Grønt flagg. Dette er et aktivt tiltak om økologisk og økonomisk bærekraft.

Den økonomiske pilaren handler om å jevne ut de økonomiske forskjeller i verden, redusere forbruk og fordele ressurser (Bergan og Bjørndal, 2019, s. 27). Dette handler også om å dekke ens grunnleggende behov samtidig som en skal vedlikeholde naturens ressurser på en

forsvarlig måte. Hammond, Hesterman & Knaus, (2015) hevder at de eldste barna i barnehagen har kapasitet til å forstå og reflektere over temaer som tar opp økonomiske forskjeller med tanke på arbeid, penger og tilgang til mat (Bergan og Bjørndal, (2019). Barn kan få kunnskap om verdien av penger gjennom å leke butikk, være med å pante flasker og ved å medvirke til innkjøp i barnehagen (Bergan og Bjørndal, 2019, s. 27). I barnehagen er det dårlig økonomi å kaste mat. En bedre planlegging av innkjøp og rutiner rundt måltidene kan være med å redusere matsvinn.

Den sosiale og kulturelle pilaren betyr å lære barn om verdier som likeverd, toleranse og respekt i møte med alle typer mennesker og kulturer (Bergan og Bjørndal, 2019, s. 28). Sosial og kulturell bærekraft kommer til uttrykk i barnehagen gjennom at barn får kjennskap til ulike kulturer, trosretninger og tradisjoner samt at de opplever at det praktiseres likeverd mellom kjønn, seksuell legning og etniske grupper (Bergan og Bjørndal, 2019, s. 28). Mat er sosialt og kulturelt betinget. Brødmåltider står sterkt i norsk tradisjon. Kan man tenke annerledes rundt dette ved planlegging av måltider? Noen barn har allergier eller spesielle dietter som må taes hensyn til. Andre barnehager jobber mer målrettet med sosial og kulturell bærekraft ved å legge vekt på kultur mangfold, barns medvirkning, demokrati, likeverd og helse (Bergan og Bjørndal, 2019, s. 26).

Den politiske pilaren er en viktig dimensjon for å kunne iverksette tiltak for bærekraftig utvikling, men også å ta avgjørelser i fellesskap etter demokratiske prinsipper (Bergan og Bjørndal, 2019, s. 26). I barnehagen betyr dette at føringer om bærekraft er lagt i den nye Rammeplanen. Innenfor denne pilaren kan man i barnehagen jobbe ved å legge vekt på ting som barn kan være med på å medvirke og gi barna mulighet til å ta egne avgjørelser slik at barna øver seg på å praktisere demokrati. I barnehagen kan barn være med å finne løsninger på hvordan man kan redusere matsvinn. I skandinaviske barnehager er barns medvirkning og demokrati sterk forankret med basis i FNs barnekonvensjon.

For å bli ansett som bærekraftig, må disse fire pilarene være tilstede. I tillegg kreves det at vi mennesker bidrar aktivt i en bærekraftig retning. Det betyr at vi bør leve og handle på en bærekraftig måte. I barnehagesammenheng er det å arbeide med å gi barna førstehåndserfaringer med for eksempel å ha en kjøkkenhage i barnehagen, noe som kan føre til at barna blir bevisst på hvor maten kommer fra og blir mer engasjert om å ta vare på

plantene. Her kommer vi inn på den økologiske pilaren (Bergan og Bjørndal, 2019). Det er viktig å snakke med barna om maten vi spiser og hvilke næringsstoffer vi får av den spesifikke maten. Dessuten bør vi lære barna om at de ikke må ta for mye mat på fatet som de ikke klare å spise opp. Ved å gjøre det unngå vi matsvinn og barna lærer å være fornuftig og bærekraftig. Å snakke med barna om hvordan vi kan spare penger med å ta vare på maten og ikke kaste for mye, er vi inne på den økonomiske pilaren (Bergan og Bjørndal, 2019).

2.3. Miljøtrappen

Det har vært mye forskning om forholdet mellom barn og naturen, og hvordan barns opplevelser i naturen kan ha positiv eller negativ virkning hos barna. Langholm (2017) viser til miljøtrappen som har vært mye brukt som didaktisk modell som viser sammenheng mellom barns tidlige og gode opplevelser i naturen. Miljøtrappen kan deles inn i 6 trinn: 1) Å få erfaring i naturen, 2) Oppdage arts mangfoldet som finnes i naturen, 3) Å snakke om det som finnes i naturen/ opplevelser barn har fått i naturen, 4) Å begynne å forstå om bærekraftig utvikling 5) Påvirke og medvirke og 6) Ta ansvar for fremtiden og en bærekraftig utvikling. Denne modellen understreker at det viktigste fundamentet er at barn skal få førstehåndserfaringer i naturen. Barns førstehåndserfaringer kan gjør dem til miljøbevisste voksne. I tillegg kan kontakt med natur bidra positivt til barns kognitive, emosjonelle, motoriske og sosiale utvikling (Langholm, et. al., 2017, s. 81). Ifølge denne modellen er barns opplevelser i og med natur sentralt på det første trinnet. Carson (1907-64) sier at når et barn er i naturen og undrer seg over noe den ser, trenger det en støttende voksen til å oppdage gleder over, spenning i og mysterier i verden vi lever i.

I Rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver står det at barna skal få naturopplevelser og bli kjent med naturens mangfold. Barnehagen skal bidra til at barna får tilhørighet til naturen (Utdanningsdirektoratet, 2017). Å arbeide med å la barna få være med å dyrke grønnsaker og frukt i barnehagen er en måte å iverksette disse målene på (Langholm og Tuset, 2013). Barna lærer å være bevisst på hvor maten kommer fra og bærekraftig utvikling. I tillegg får barna opplevelsen av å være i naturen og oppdage mangfoldet av matvarer.

2.4. Mat som et grunnleggende aspekt ved læring i barnehagen

Under fagområdet Kropp, bevegelse, mat og helse i rammeplanen står det at personale skal legge til rette for at måltider og matlaging bidrar til måltidsglede, deltakelse, samtaler og fellesskapsfølelse hos barna (Utdanningsdirektoratet, 2017, s.50). Videre skal personalet kjenne og praktisere nasjonale føringer for helsefremmende og forebyggende tiltak som gjelder barn (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 50). I tillegg så har vi retningslinjene for mat og måltider i barnehagen fra Helsedirektoratet som personalet i barnehagen må forholde seg til. Barn tilbringer mye av deres våkentid i barnehagen daglig, og de fleste spiser dagens måltider der. Mat og måltider i barnehagen har derfor stor betydning for barnas kosthold og matvaner, og dermed helse. Barnehagen som universell arena har et stort ansvar for å bidra til å etablere gode kostvaner og således folkehelsen (Helsedirektoratet, 2017).

Helsedirektoratet sine anbefalinger for mat og måltid i barnehagen er utarbeidet for å bidra til at personalet i barnehagen har oppdatert kunnskap og kan tilby barna kvalitetssikret mat- og drikketilbud. Nasjonal faglig retningslinje for mat og måltider i barnehagen skal bidra til å utjevne sosial ulikhet i helse og kosthold blant barn. I denne oppgaven er følgende punkt fra Nasjonal faglig retningslinje for mat og måltider i barnehagen særlig relevant:

“Barnehagen bør legge til rette for minst tre faste måltider for dagen, med medbrakt eller servert mat. Barna i barnehagen bør få god tid til å spise, minst 30 minutter. Måltidene i barnehagen skal være en pedagogisk arena der barna får medvirke i mat- og måltidsaktiviteter. Barnehagen bør ha miljøvennlig praksis med lite matsvinn og et mattilbud hvor plantebaserte matvarer og fisk og sjømat er sentralt”
(Helsedirektoratet, 2017).

Nadine McCrea understreker at kritiske og transformative tilnærminger til tidlig læring om mat, tilbyr måter for at unge barn kan vokse opp til å bli sterke aktive agenter som kan ta viktige valg rundt eget liv (McCrea i Davis, 2015, s. 187). Hun foreslår seks steg som former en rekursiv mat syklus, også kjent som the “6 P’s”. De seks P’ene står for Producing food, Purchasing food, Processing food, Preparing food, Partaking of food, Processing food waste (McCrea i Davis, 2015, s. 200).

Disse prinsippene fungerer som en sirkel, (McCrea i Davis, 2015, s. 198). For å optimalisere og gjennomføre læring gjennom måltid er det anbefalt å hovedsakelig jobbe med et plantebasert kosthold. Hvis hovedvekten av mat i barnehagen er grønnsaker kan man lett inkorporere de seks P'ene i de daglige rutinene. Man kan legge til frukt, urter, frø og havre i denne læringsmetoden (McCrea i Davis, 2015, s. 199). Her skal vi presentere hva McCrea legger i de seks stegene:

Producing food: Å produsere mat med barna kan være så enkelt som å spire frø, dyrke friske urter, ol. Det handler om å oppmuntre til grønne fingre hos barna og få de til å dyrke matvarer som de kan høste og spise selv (McCrea i Davis, 2015, s.200). De får kunnskap om hvilke deler av planter som er spiselig; røtter, blader, stilk, blomst, frukt og frø. Jord er viktig, og hvordan vi tar vare på den og bruker den. De lærer å bruke hageredskaper og får kunnskap om hagearbeid. Det handler også om å gå tilbake i tid og lære om tradisjoner og måter å drive landbruk på som går tilbake for generasjoner (McCrea i Davis, 2015, s. 200). Høsting av ville mat-ressurser er en del av den norske natur- og kulturarven, og det er et politisk ønske å rekruttere barn og unge til høsting tradisjonen (Meld. St. 18 (2015-2016). I FN's strategi for utdanning for bærekraftig utvikling påpekes det også at tradisjonskunnskap, hvor høsting inngår, bør verdsettes og integreres som en del av utdanningen for bærekraftig utvikling (Bergan og Bjørndal, 2019 s. 134).

Purchasing food: Å handle mat. McCrea foreslår at man jobber med en liten gruppe barn av gangen. Man kan handle grønnsaker hos den lokale importøren, handle kjøtt hos den lokale slakteren, eller finne eksotiske matvarer fra en delikatesse (McCrea i Davis, 2015, s. 201). Her kan barna være med å lage innkjøpsliste, lage egne handlenett, lese på innholdsfortegnelser, bli bevisst på unødig emballasje, osv. Å være bærekraftig når man handler mat betyr å bli en klok og bevisst forbruker. Barna får lærdom i hvilke valg man skal ta i forhold til naturlige varer versus plast, og ta vurderinger i forhold til hvor varen er laget. Et annet viktig punkt er å lære barn å være kritisk til reklame (McCrea i Davis, 2015, s. 201).

Processing food: Foredling av mat. Å lære barn hvordan man konserverer eller bevarer mat. McCrea foreslår aktiviteter for barna som å soltørke aprikoser, lage pickles, røke fisk, tørke sopp, osv (McCrea i Davis, 2015, s. 201). Sammen med barn forvandler man ferske varer til mat som holder lengre. Disse foredlede matvarene er ypperlige som gaver. Barn lærer at i

stedet for å kjøpe importert og behandlet mat så kan man heller bruke lokale varer som kan behandles så de kan spises nå eller senere (McCrea i Davis, 2015, s. 201).

Preparing food: Å lage mat. Barn kan få erfaring i å jobbe med rå og varmebehandlet mat. Hvis man jobber med rå mat så lærer barna å rive og kutte maten (McCrea i Davis, 2015, s. 201). Hvis man varmebehandler maten så lærer barna å koke, steke, bake og får se maten forandre seg fra hard til myk. Barn kan være med å vaske/skrubbe grønnsaker, blande ingredienser, og være kokk. Barna lærer om bærekraft ved å bruke sesongbaserte, lokale råvarer, vurdere porsjoner, redusere matsvinn (McCrea i Davis, 2015, s. 202).

Partaking of food: Å spise maten. Å spise eller smake på mat kan foregå i forskjellige settinger. Det kan foregå med store eller små grupper (McCrea i Davis, 2015, s. 202). McCrea foreslår at barna kan være med å dekke bord og skape en estetisk atmosfære og være med å velge hva og hvordan maten skal serveres. Barn lærer å sette bord, rydde opp etter et måltid, utvikler sansene, smake på mat og bli gourmeter. Å jobbe med bærekraft under måltidet er å lære barn å ta små porsjoner og spise alt før de tar mer mat og å sortere matrester (McCrea i Davis, 2015, s. 202).

Processing food waste: Behandle matavfall. Barn lærer å ta matavfall etter matlaging- og spising og returnere det til produksjons punktet (McCrea i Davis, 2015, s. 203). Barn lærer å kompostere, se og erfare at matavfall blir til jord og oppmuntres til å resirkulere.

Mackey (2012) forteller om sitt prosjekt hvor barn i en barnehage hadde en mark fabrikk utenfor barnehagen hvor de la matrester. Barna hadde på forhånd lært om hva mark liker å spise og hva de ikke må spise. Med jevne mellomrom pleide personalet i barnehagen å tømme innholdet i mark fabrikk utover et bord slik at barna kunne se og ta på innholdet. De fikk førstehåndserfaring med hvordan maten ble brutt ned av markene og se hvordan markene vokste. Når det var nok jord fikk alle barna med seg en liten pose hjem med jord som de kunne bruke hjemme (Mackey, 2012).

2.5. Barns medvirkning

I Rammeplanen står det at barnehagen skal legge til rette for å ivareta barns rett til medvirkning. Barn i barnehagen har rett til å uttrykke sitt syn i barnehagens daglige virksomhet (Utdanningsdirektoratet, 2017). Ordet medvirkning handler ikke om at en skal

bestemme alt, men være med på å virke sammen, gjøre ting sammen og avgjøre ting sammen (Børhaug, Helgøy, Homme, Lotsberg & Ludvigsen, (2011). I barnehagesammenheng er det barnehagelærerens ansvar å legge til rette det pedagogiske arbeidet ut fra barnas interesse og å stimulere til undring og utforsking (Langholm, et. al., 2017, s. 23). Hvis en lytter til barnas diskusjoner i leken, vil en høre hva barn er opptatt av. Dette kan være et grunnlag for refleksjon og diskusjon blant personalet om hvordan de skal planlegge arbeidet videre med utgangspunkt i det barna lurer på og er interessert i. Hvis læringen tar i utgangspunkt i barns erfaringer, tanker og teorier, blir barna mer engasjert (Langholm, et. al., 2017, s. 23). Det å tilrettelegge for barns læring er å anerkjenne barna som subjekter (Østrem (2005) i Langholm, et. al., 2017, s. 23).

2.6. Voksenrolle i barnehagen

“Hva er relevante kompetanser for bærekraftig utvikling i barnehagen?”

Å gå tur i naturen har lange og sterke tradisjoner i den norske barnehagepedagogikken. Barna lærer om naturen ved å være i den og oppleve den. Men det er viktig å lære barna om naturtolkning også. Naturtolkning er en kompetanse som omfatter tilrettelegging for umiddelbare opplevelser, refleksjon, mentalt eierskap, velvære, sikkerhet og stedsrelatert læring (Nordic Council of Ministers, 2020). Barnehagelæreren kan for eksempel øke barnas forståelse for natur og bærekraftig utvikling ved å tolke naturen i kommunikasjon med barna (Gustavsson & Pramling 2014 i Sageidet, 2015).

Voksne i barnehagen fungerer som med-lærere, tolker og rollemodeller. Med tanke på natur kreves det undring, nysgjerrighet og en ekte kjærlighet for naturen (Elliot i Davis 2015, s. 46). Chawla (2006) bekrefter at voksne som deler naturopplevelser med barn har den største påvirkningen på livslang natur disposisjon. Voksne som fungerer som rollemodeller og mentorer og som deler og tolker positive koblinger til naturen, og ikke bare snakker om fakta om naturen (Elliot i Davis 2015, s. 46).

Samtidig må vi lære barn om etikk i forhold til de ovennevnte pilarene. Vi har felles ansvar for rettferdighet, likestilling, menneskelig verdighet, ikke-vold og fred. Disse formuleringene er så enkle og grunnleggende at de kan fungere som pedagogisk konsensus i barnehagen.

Pratt (2014) understreker at disse prinsippene er velegnet til å fremme et sunt selvbilde hos barna, respektfulle relasjoner, reflektert og aktiv læring, og respekt for verdenen vi lever i. Relatert til barnehagen betyr dette at sosial kompetanse blir en viktig del av bærekraftig utvikling (Sageidet, 2015).

De fleste barnehager har hatt prosjekter med relasjon til bærekraftig utvikling som resirkulering, gjenbruk, bossplukking, og kompostering (Sageidet, 2015). Men kanskje bør vi gi noen aktiviteter som vi bruker i barnehagen i forhold til bærekraftig utvikling, et kritisk blikk: Kildesortering kan oppfattes av barna som en lek i kategorisering. De skjønner ikke nødvendigvis koblingen til miljøvern. Og spesielt ikke hvis barnehagen plutselig bruker engangskopper under spesielle arrangementer, når vi skal ordentlig kose oss (Sageidet, 2015).

Johansson mfl. (2009) fremhever betydningen av læringskulturer i barnehagen som utvikler verdier som solidaritet, individualitet og rettferds følelse (Sageidet, 2015). Barnehagelærerens personlige preferanser og holdninger får en økt betydning i denne sammenhengen. Det er viktig at barna lærer kritisk tenkning som grunnleggende kompetanse slik at de kan ta informerte beslutninger. En viktig kompetanse for barnehagelærere er å kunne «oversette» emner fra voksenverdenen slik at de blir forståelige for barn. Noen svar på hvordan vi kan samtale med barn om problemer i verden, kan vi finne i krisepedagogikken. Raundalen (2011) fremhever at samtaler om virkeligheten gir barn læring for livet (Sageidet, 2015).

For at læring om bærekraftig utvikling skal lykkes, må man endre synet på barn og hvordan man gir dem læring (Pratt i Davis (2015) s. 95-96). Det er ikke lenger akseptabelt å tenke på barn som uvitende når det gjelder miljøspørsmål, eller som passive mottakere av kunnskap som de voksne kan ta alle avgjørelser for. Barn må inkluderes aktivt i læreprosessen, og føle seg trygg i et demokratisk miljø hvor de kan dele ideer og bidra til valg, avgjørelser og handlinger. I et slikt miljø vil barn utvikle et ønske om å gjøre en forskjell. Dette er viktige første steg mot å bli kunnskapsrik, aktiv og styrket borger, nå og inn i fremtiden (Davis, 2015).

Morgensen og Schnack (2010) refererer til handlingskompetanse for bærekraftig utvikling som et utdanningsmessig ideal, som en “utopia”, på samme måte som utvikling av demokratiske evner og menneskerettigheter. Det er en livsvarig prosess å bli

handlingskompetent. Bærekraftig handlingskompetanse baseres på den enkeltes evner, motivasjon, og ønske om å finne løsninger på utfordringer knyttet til bærekraftig utvikling (Bergen og Bjørndal, 2019, s. 131).

Pedersen, Bøyum og Haukeland (2015) påpeker at personalets ulike kompetanser er avgjørende for de læringsprosessene som utvikles i barnehagen. Barnehagelæreren bør derfor ha et bevisst forhold til egen kunnskap, holdning og handlingskompetanse, og være gode rollemodeller og støtte barnas bærekraftige dannelsesprosess (Bergen og Bjørndal, 2019, s. 131).

2.7. Foreldresamarbeid

Barnehagen har samfunnsmandat om å samarbeide med hjemmet for å ivareta barnas behov for omsorg og lek, fremme læring og dannelse som grunnlag for allsidig utvikling (Barnehaeloven 2005). Videre skal barnehagen legge til rette for foreldresamarbeid og god dialog med foreldre. Samarbeidet mellom foreldre og barnehagen skal alltid ha mål for barnets beste (Utdanningsdirektoratet, 2017). Dagens barnehage er preget av mangfold og variasjon. Derfor er det viktig å ha et tett samarbeid med foreldre. Glaser (2018) sier at for å oppnå et godt samarbeid med foreldre, er det viktig å møte dem som ressurspersoner og anerkjenne og inkludere deres ønsker så lenge det er mulig. Det er personalets ansvar å gi foreldrene nødvendig informasjon og begrunnelse for barnehagens virksomhet (Tholin, 2015). Mackey snakker om at barn som blir hørt og tatt på alvor av voksne i barnehagen og hjemme har lettere for å ta egne valg rundt miljøvern. I Mackeys eksempel var det personalet som hørte på barns ideer og tok fatt i dem der og da (ikke utsatte), og dermed får barna en styrke og en følelse av at deres tanker og meninger er gyldige. De tar disse ideene med seg hjem og påvirker miljøet hjemme. Et barn fikk moren til å kjøpe matpapir i stedet for plastfolie. Et annet barn plukket ofte bær med foreldrene når de var ute på tur. Dette viser at det å jobbe med bærekraftig utvikling med barn kan ha en positiv effekt på barnas hjem og nærmiljø (Mackey, 2012).

3.0. Metode

I denne delen av oppgaven skal vi presentere hvilken metode vi har valgt for å skaffe informasjon relatert til problemstillingen vår og begrunne hvorfor vi har valgt denne metoden i undersøkelsen vår. Vi bruker kvalitativt intervju metode for å få ny kunnskap om de fenomenene vi er interessert i å vite. I tillegg skal vi også bruke intervjuguide for å ha en ramme for den samtalen vi har lyst til å ta opp.

Ifølge Kvale og Brinkmann (2012) er det viktig å innhente forhåndskunnskap om temaet man har valgt (Dahl Bergsland og Jæger, 2014, s.66). Da får man klargjort formålet med prosjektet, innhente kunnskap om ulike innsamlings-og analyserings teknikker og bestemme hvilke man skal benytte seg av for å innhente den ønskede kunnskapen før man velger metode for bachelorprosjektet. Den vitenskapelige metoden er for å finne svar på forskningsspørsmål. Dette gjør man ved å avdekke informasjon om den “sosiale virkeligheten” og analysere informasjonen (Dahl Bergsland og Jæger, 2014, s.66). Det finnes to metoder som kan brukes for å skaffe informasjon i forskningsprosjektet: kvalitativ- og kvantitativ metode. Dahl Bergsland og Jæger (2014) henviser til Thagaard, (2013), s.17) og hevder at kvalitativ metode går mer i dybden og legger vekt på betydning mens kvantitativ metode legger vekt på utbredelse og antall. Kvalitativ forskningsmetode kan brukes til systematisering av og gi innsikt i menneskelige uttrykk, enten språklige ytringer eller handling. Kvantitative metoder befatter seg med tall og det som er målbart. Det kan være i form av spørreundersøkelser eller survey. De kvantitative metodene er basert på mer distanse mellom forsker og informant (Dahl Bergsland og Jæger, 2014, s. 68). Kvalitative metoder som observasjon og intervju er basert på et subjekt-subjekt forhold mellom forsker og informant. Både forsker og informant påvirker forskningsprosessen.

Ut fra definisjon av disse to metodene valgte vi intervju som kvalitativ metode fordi vi ville få innsikt om barnehagelæreres tanker og erfaring om hvordan de har jobbet med bærekraftig utvikling med utgangspunkt med mat i barnehagen. Ved å bruke kvalitativ metode som intervju snakker vi ansikt til ansikt med intervjupersonen, og det er lettere for oss å stille oppfølgingsspørsmål akkurat der og da hvis det er noe mer vi lurer på.

3.1. Kvalitativt intervju

I denne undersøkelsen brukte vi kvalitativt intervju for å skaffe relevant informasjon for vår undersøkelse. Vi intervjuet to pedagogiske ledere i to forskjellige barnehager, på to separate tidspunkt.

Kvale (2001, s.17-28) beskriver intervju som en utveksling av synspunkter og erfaringer som utvikler en ny kunnskap (Løkken og Søbstad, 2014). Et forskningsintervju handler ofte om å innhente beskrivelser fra den intervjuedes livsverden for så å beskrive og tolke det som blir sagt. Løkken og Søbstad (2014) hevder at hovedpoenget med kvalitativt intervju er at den som holder intervju lar intervjupersonen formulere svarene selv. En fordel med denne typen intervju er at en kan lettere finne kjernepunktet i det tema en vil forske på. Et kjennetegn ved kvalitativt intervju er at en kan på best mulig måte ta del i andres perspektiv og formulering, forutsatt at intervjupersonen får bruke sitt eget språk og formulere sine egne meninger og erfaringer (Løkken og Søbstad, 2014).

Løkken og Søbstad (2014) henviser til Michael Quinn Patton (1980, s.197) som skiller mellom tre ulike kvalitative intervjuer. Disse tre typer kvalitative intervjuer er uformelle samtaler, bruk av intervjuguide og strukturerte spørsmål med åpne svar. Intervjuguiden er den type kvalitativt intervju vi har brukt i vår undersøkelse. Vår intervjuguide ligger vedlagt denne oppgaven. En intervjuguide inneholder en liste med spørsmål eller temaer som en ønsker å ta opp i intervjuet (Løkken og Søbstad, 2014, s. 108). Intervjueren står fritt for å endre rekkefølgen av spørsmålene, for å stille oppfølgingsspørsmål eller klargjøre utsagn fra intervjueren. Dette gir en fleksibel situasjon som sikrer at visse problemstillinger blir tatt opp, men uten at føringene blir for markert. Både intervjueren og den som intervjues får anledning til å vinkle samtalen ut fra egne perspektiver (Løkken og Søbstad, 2014, s. 108). Før vi gjennomførte intervju med disse to pedagogiske lederne, hadde vi laget spørsmål på forhånd om de temaene vi hadde lyst til å finne svar på. Men i løpet av samtalen vår, stilte vi ikke spørsmålene på den rekkefølgen som sto på intervjuguiden vi hadde forberedt på forhånd. Vi snakket fritt og vinklet spørsmålene i tråd med det temaet som plutselig kom frem i samtalen. Underveis i samtalen noterte vi svarene vi fikk siden vi ikke brukte lydopptaker under samtalen. Det som vi synes er viktig å tenke på når en forbereder spørsmål som skal tas opp i samtalen er å bruke åpne spørsmål som gir rom for at intervjupersonen får reflektere og

redegjøre for sine opplevelser og erfaringer om det som intervjueren spør om (Dahl Bergsland og Jæger, 2014, s. 72).

3.2. Valg av intervjupersoner

Før vi gjennomførte denne undersøkelsen, tenkte vi over hvem i personalet i barnehagen som vi hadde lyst til å intervju. Vi vurderte om vi skulle intervju kokk i barnehagen, assistenter, styрere eller pedagogiske ledere? Til slutt bestemte vi oss for å ha et intervju med pedagogiske ledere. Grunnen til at vi valgte pedagogiske ledere var at det er de som har ansvar for å planlegge og gjennomføre det pedagogiske arbeidet i barnehagen (Utdanningsdirektoratet, 2017). I tillegg vurderte vi også å intervju to forskjellige barnehager, med forskjellig profil. Vi endte opp med å velge en kommunal og en privat barnehage for å se om det finnes noe forskjell mellom disse to på hvordan de jobber med bærekraftig utvikling med utgangspunkt i mat.

Første steg vi gjorde var å sende epost til styrerne i de barnehagene som vi hadde lyst til å gjennomføre et intervju i. Vi sendte med intervjuguide for å informere om hvem vi var og hva formålet vårt var. Deretter avtalte vi dagen og tidspunkt om hvor tid det passet for dem at vi kunne komme på barnehagen.

Dahl Bergsland og Jæger (2014, s. 72) hevder at i et intervju må intervjueren etablere en atmosfære hvor den intervjupersonen føler seg trygge nok for å kunne åpne og snakke fritt om sine egne erfaringer og følelser. I vår situasjon hadde vi ikke mulighet til å kunne forberede et sted hvor vi kunne inviterte pedagogiske ledere siden det var vi, studenter som måtte dra til barnehagen deres. Vi gjennomførte et intervju i det rommet den pedagogiske lederen tilbydde oss i deres barnehage. De to pedagogiske ledere vi hadde snakket med hadde lang erfaring med å jobbe i barnehagen. En pedagogisk leder som jobber med barn fra 1-6 aldersgruppen og den ene pedagogiske lederen jobber med barn fra 3-6 årsalderen.

3.3. Forskningsetikk

I denne undersøkelsen trenger vi å skaffe informasjon fra pedagogiske ledere i barnehagen knyttet til problemstillingen vår. Vi gjennomførte et intervju sammen med to pedagogiske ledere. Når en forsker samler data fra for eksempel barnehager og skole, er det viktig å følge reglene for personvern (Dahl Bergsland og Jæger (2014), s. 85). Vi som forsker på dette har

et etisk ansvar for å behandle opplysninger på riktig måte, og ta vare på personvern. Dahl Bergsland og Jæger (2014) henviser til Lov om behandling av personopplysninger, 2012. §1) der står det at behandling av personopplysninger er et viktig aspekt ved forskningsetikk, og det er lovfestet at den enkelte ikke skal bli krenket gjennom behandling av personopplysninger. Diskusjonen om forskerens etiske ansvar kan knyttes til tre hovedprinsipper: Informert samtykke, konfidensialitet og konsekvenser. *Informert samtykke* betyr at den personen som skal intervjues blir informert om undersøkelsens overordnede mål, at det er frivillig å delta og at de kan trekke seg når som helst om de forandre mening (Dahl Bergsland og Jæger (2014), s. 83). I forskningen brukte vi en av disse tre prinsippene som er *informert samtykke*. Før vi gjennomførte intervju med to pedagogiske ledere hadde vi et samtykkeskjema hvor de måtte signere, og at vi hadde informert de om hovedmålet i denne undersøkelsen. Vi har forklart det slik at de blir anonymisert, og at vi har taushetsplikt. I tillegg er vi også bevisst på om at pedagogiske ledere også har taushetsplikt.

3.4. Metodekritikk

Ifølge Løkken og Søbstad (2014) er intervju en krevende metode. Det hjelper oss ut av her-og-nå-situasjonen og kaste blikket fremover, eller kanskje tilbake til erfaringer som har vært viktige for den som blir intervjuet. I barnehagesammenheng er intervju og samtale viktige metoder dersom en er opptatt av barnets indre verden. I et intervju er det viktig å vise at en lytter fordi den gir tillit hos den som snakker (Løkken og Søbstad, 2014, s. 104). Ved å bruke intervju i kvalitativ metode kan inneha noen svakheter eller ulemper. I en kvantitativ forskning brukes begrepene reliabilitet, validitet og generalisering om evaluering av metodiske arbeidet. Men innholdet i disse begrepene får en annen betydning innenfor kvalitative forskning (Dahl Bergsland og Jæger, (2014), s.80).

Reliabilitet handler om troverdighet i forskningen (Dahl Bergsland og Jæger, (2014), henviser til Thagaard, 2001, s. 201). Det knyttes opp til om undersøkelsen er utført på en tillitsvekkende måte og om hvordan datamaterialet er behandlet. I denne oppgaven intervjuet vi to pedagogiske ledere. Det er ikke nok til å få klar oversikt over hvordan tilstanden er i barnehager rundt om i Norge. Vi kan heller ikke vite om det intervjupersonene sier er sant. Selv om de sier at de jobber mye med bærekraftig utvikling i barnehagen så kan vi ikke vite om det stemmer med praksis. Vi lot være å bruke opptaker og tok heller notater under

intervjuene. Vi tenker at det er bra at vi var to som noterte underveis og at vi kunne sammenligne notater i etterkant, samtidig er det ingen forsikring for at det kan være detaljer vi har unngått å få med oss.

Validitet handler om hvor godt eller relevant resultatene er for det utvalget og det fenomenet som er undersøkt (Dahl Bergsland og Jæger, (2014), henviser til Larsen, 2007, s.26).

Validitet kan knyttes til bekreftbarhet. Nærheten man har til feltet bidrar til å sikre validitet, men samtidig er det en svakhet at vi er påvirket av det vi har sett i praksis. Vi må være oppmerksom på at vi går inn i intervjuene med åpne sinn og ikke bare ønsker å få bekreftelse på det vi ønsker å få frem i oppgaven.

Generalisering handler om overførbarhet. Funnene i undersøkelsen vår gjelder ikke bare for oss, men kan også gjelde for andre (Dahl Bergsland og Jæger, (2014), henviser til Dalland, 2012). Målet er at andre barnehager skal kunne lese denne oppgaven og reflektere over egen praksis.

4.0. Analyse og drøfting av funn

I denne delen av oppgaven skal vi presentere en analyse av informasjonen vi fikk gjennom de to intervjuene vi har gjennomført med pedagogiske ledere. Vi ønsker å få frem svarene vi fikk når vi snakket med dem om hvordan de har jobbet med en av de syv fagområdene i Rammeplanen som handler om bærekraftig utvikling, med utgangspunkt på mat og matsvinn i barnehagen. Vi har trukket frem fire spørsmål som vi synes er særlig interessante og som vi ønsker å fokusere på. Disse spørsmålene er som følger: 1) Hvordan jobber dere med fagområdet i Rammeplanen som handler om bærekraftig utvikling? 2) Hvordan jobber dere med mat og måltider i barnehagen som utgangspunkt for bærekraftig utvikling? Fokuserer dere på matsvinn? 3) Har dere noen regler rundt måltidet? Hvordan jobber dere med barns medvirkning i forhold til mat? Og 4) Hvordan samarbeider dere med foreldrene i forhold til mat?

Videre i oppgaven vil vi referere til intervjupersonene med fiktive navn for å anonymisere hvem de er og hvilken barnehage de jobber i. Vi har snakket med Trine som er pedagogisk leder i en kommunal barnehage som heter Sommerfugl barnehage, og Merete, som er

pedagogisk leder i en privat barnehage som heter Stjernen Barnehage. Trine jobber med barn fra 1-6 år og Merete jobber med barn fra 3-6 år.

4.1. Hvordan jobber dere med fagområdet i Rammeplanen som handler om bærekraftig utvikling?

I første omgang hadde vi lyst til å finne ut hvordan disse to barnehagene jobber med bærekraftig utvikling generelt i barnehagen. Vi var nysgjerrig på om det var forskjell i praksisen deres med tanke på barnehagenes profiler.

I Sommerfugl barnehage sier Trine at de ikke jobber så mye med bærekraftig utvikling. Aktiviteter de har gjort er å sortere boss i plast, metall og papir. Men hun har tenkt mye på at hun vil jobbe mer med dette og har planer om å fokusere på dette emnet i August. Hun ønsker å innføre bokashi. Dette fordi de ikke kan kompostere på grunn av rotter. Hun sier at hun har prøvd å lære barn å ta hensyn til miljøet, men det er begrenset hva de kan gjøre. De gangene de har plukket boss har de holdt seg inne på barnehageområdet. Grunnen til det er at barnehagen befinner seg i et belastet område og foreldrene er redde for at barna skal finne sprøyter hvis de plukker boss utenfor barnehagen.

I Stjernen barnehage trekker Merete frem at de jobber med bærekraftig utvikling hele tiden. Alt de gjør sammen med barna i barnehagen har bærekraft i bunn. De jobber ikke med bærekraft som et emne eller prosjekt, men som et grunnlag for alle aktiviteter. Stjernen barnehage følger steinerpedagogikken og har jobbet med bærekraft siden oppstart, altså mange år før det kom i Rammeplanen.

Ved nærmere ettertanke skulle vi spurt pedagogene hva de legger i begrepet bærekraftig utvikling. Trine sier at hun ikke jobber noe særlig med det. Merete svarer at bærekraftig utvikling er grunnlaget for alt det gjør. Meretes definisjon for bærekraftig utvikling får vi svar på under de andre spørsmålet. Rammeplanen legger opp til at personalet i barnehagen skal jobbe med bærekraftig utvikling ved å være ute i naturen (Utdanningsdirektoratet, 2017). Hadde vi spurt Trine om dette så ville vi nok fått til svar at de er mye ute med barna og at de går regelmessig på tur. Norske barnehager er kjent for å gå mye ut med barna. I de nordiske landene er naturbaserte opplevelser en stor del av barndommen, med alt fra fri lek i vill natur til organisert lek på lekeplasser. I Norge har fokuset på læring om bærekraft vært å være ute i

naturen i stedet for å fokusere på miljøvern (Hallås & Heggen, 2018). Å gå på tur er så dagligdags og vanlig at vi ikke tenker på det som et middel for å jobbe mot bærekraftig utvikling. Trine tenker at hun ikke jobber med bærekraftig utvikling fordi hun ikke har utviklet et prosjekt i barnegruppen om det, men kanskje hun gjør mer enn hun tror, bare ved å ta barna ut på tur og være tilstede for dem i naturen.

Vi studenter har observert i praksis at barnehager ofte har prosjekter som handler om bærekraft men har sett svakheter i dette. Eksempler er at man har jobbet med avfall som prosjekt. Barnehager går ut og plukker boss i nærområdet, sorterer og har fokus på dette. Når prosjektet er ferdig går disse tingene i glemmeboken hos personalet, men ikke nødvendigvis hos barna. Vi har sett eksempler på at barna sier: Her er det boss! Vi må plukke opp! Men da sier personalet at de må la bosset ligge for vi har ikke bosspose med. Eller at personalet har fokus på resirkulering med barna i en uke eller to, men så slutter de å resirkulere når prosjektet er over. Her er personalets rolle viktig å fremheve. De voksne i barnehagen skal fungere som rollemodeller og bør ha en personlig interesse i bærekraft. Pedersen, Bøyum og Haukeland (2015) påpeker at gode rollemodeller og kompetente ansatte er med å støtte barnas bærekraftige dannelsesprosess. Det er viktig at personalet har fokus på dette hele tiden og ikke bare når det er beleilig.

4.2. Hvordan jobber dere med mat og måltid i barnehagen som utgangspunkt for bærekraftig utvikling? Har dere fokus på matsvinn?

Med dette spørsmålet ønsker vi å finne ut hvordan disse to pedagogiske lederne jobber med mat i barnehagen. Hvilke rutiner har de på bestilling av mat og planlegging av måltider i løpet av en uke. Vi vet på forhånd at mange barnehager må ta ekstra hensyn til at mange av barna har allergier eller spesielle dietter. Svarene vi fikk fra disse to pedagogene var veldig forskjellige. På mange måter kan man si at de er motpoler i måten de jobber på.

I Sommerfugl barnehage har de en høy andel barn fra andre kulturer. Trine bestiller mat en gang i uken fra et matfirma. Siden mange av barna skal unngå en viss type mat, velger de matprodukter som alle barna kan spise. For eksempel kalkun-pølser og fiskekaker. Havregrøt er det mest populære måltidet blant barna og det er det barna liker best å spise. Når Trine lager havregrøt er det aldri rester, og gryten må skrapes. I tillegg sier Trine at hun passer på å alltid ha oppkuttet frossent brød i fryseren for det kan man legge ut på et brett og det tiner

fort. Under måltidet prøver Trine å ha samtaler med barna om å ikke kaste for mye mat, og hun nevner til barna at vi er privilegerte som har så god mat. Hun prøver å ha samtaler med barna for å lære dem hvor maten kommer fra, men hun mener at barna ikke skjønner det. I et spørrespill som de har på avdelingen finnes det spørsmål om hvor kommer egget fra eller hvor kommer melken fra? Dette klarer ikke barna å svare på.

I Stjernen barnehage forteller Merete at de bestiller all maten fra en økologisk gård. Dermed blir maten som spises i barnehagen sesongbasert. Barnehagen er vegetarisk fordi filosofien de følger mener at barn fordøyer vegetarisk mat best. Alle tørrvarene de bestiller inn er økologiske. Ved spørsmål om hvordan hun kan servere bare vegetarisk mat med tanke på Helsedirektoratets retningslinjer, så svarer hun at hun er generelt skeptisk til Helsedirektoratet som blant annet anbefaler oppdrettslaks, noe som Merete mener ikke er sunt eller bærekraftig. Merete snakker om at de ikke kaster mye mat. For å unngå matsvinn må man begynne med bestillingen av matvarer sier hun. Hver gang man bestiller en vare så lager man en etterspørsel. Produksjonen står i forhold til etterspørsel. Merete bestiller bare det de virkelig trenger. Merete er opptatt av sunn mat og i deres barnehage holder de seg unna ferdigpreparater og lager heller mat fra bunnen av. De lager ferske rundstykker hver dag og fryser ned det som ikke blir spist opp. I tillegg sier Merete at det er et kriterium at de ansatte kan og liker å lage mat. De lager faste menyer hver uke men de kan også improvisere. Det kommer an på hvilke ingredienser som de har og må bruke opp slik at de ikke må kaste det. De må ikke følge faste oppskrifter.

Merete forteller at i Stjernen barnehage er arkitekturen i bygget slik at det skal være tilpasset barn. Tanken om barns medvirkning er innarbeidet i hele bygget. Kjøkkenet er en del av avdelingen. En voksen kan stå og lage mat samtidig som de har full oversikt over barna på avdelingen. Når vi er på besøk ser vi at kjøkkenet er innbydende og tilpasset barna. Arbeidsbenken er på den ene siden på barns høyde så de kommer til uten å måtte ty til stol eller trapp. Barna kan fint sitte på kjøkkenet å lese bøker eller gjemme seg i hytten som er en del av kjøkkenet. Arbeidsområdet har duse farger, friske urter, et akvarie med fisker som barna kan studere. Merete sier at hos henne er matlaging en viktig aktivitet. Barna bestemmer selv om de vil være med å lage mat eller ikke. De får være med på å kutte opp, skrelle, osv. Matlukten fyller rommet og vekker appetitten. Hvis barna er med å lage mat så får de positive tilbakemeldinger fra personalet som for eksempel: så god mat du har laget i dag, Simon!

I Stjernen barnehage jobber de med temaet mat hver dag. Hun sier at det er del av hverdagspråket deres. Hun mener også at barna får et annet forhold til maten når den kommer fra gården. Maten er uten emballasje og hvis du ser på en gulrot så kan du se jordrester på rot-delen og de grønne vekstene på toppen. Det er enklere å visualisere at den vokser i jorden enn når du får den vasket og skrubbet i en plastboks fra butikken. En dag i året har de høsttakkefest og da henter de grønnsaker på en jordbruksskole sammen med barna som de legger på et bord etterpå.

Ut i fra disse intervjuene ser vi at disse to barnehagene har forskjellige tilnærminger i forhold til å jobbe med barn med å gi dem kunnskap om mat og hvor den kommer fra. Trine snakker om kulturforskjeller og at barna ikke forstår når hun forteller hvor maten kommer fra. Vi tolker dette slik at barna mangler kompetanse i forhold til mat og hvor maten kommer fra. Carson (1907-1964) hevder at for at barna skal få den kunnskapen de trenger er det viktig å ha engasjerende voksne sammen med barna som snakker om det barna lurer på.

Manglende kompetanse hos barn kan være et utgangspunkt for videre jobbing for å gi barn en begynnende kunnskap om naturen som Holter og Langholm (2014) sier at gjennom undring og utforskning i samspill med en kvalifisert voksen kan barna lære om naturen og at de kan lære å ta vare på den.

Trine i Sommerfugl barnehage opererer hovedsakelig med matvarer som er ferdiglaget. Hun handler varer som er kjapt å lage og som barn liker. De velger også matvarer som er i tråd med økonomien deres. Hun snakker om at mange av barna har spesielle dietter. I stedet for å kjøpe erstatningsprodukter som kalkunpølse kunne hun muligens ha inkludert et mer vegetarisk kosthold, som alle barn kan spise. McCrea sier at de 6 P's er lettere å innføre i barnehagen med et mer plantebasert kosthold. Vegetarisk kosthold er i tillegg sunnere og mer bærekraftig enn ferdigprodukter som pølse og fiskekaker. Helsedirektoratet anbefaler at barnehagen bør ha miljøvennlig praksis med lite matsvinn og at mattilbud hvor plantebaserte matvarer og fisk og sjømat er sentralt (Helsedirektoratet, 2017).

Når Merete i Stjernen barnehage har høsttakkefest og drar til jordbruksskole sammen med barna mener vi at det er en viktig måte å gi dem kunnskap om hvor maten kommer fra. Når barna får kjennskap til ulike type frukt og grønnsaker, og ser hvordan det vokser ute i naturen er både viktig og nyttig kunnskap (Langholm og Tuset, 2013, s. 144). Hvis barna for

eksempel får erfare at jordbærene blir modne midt på sommeren og vi høster epler på høsten, så gir dette barna et verdifullt innblikk i naturens gang gjennom året (Langholm og Tuset, 2013, s. 144). McCrea sier at barna da får kunnskap om hvilke deler av planten som er spiselig.

Vi mener også at måten Stjernen barnehage jobber med mat på, gir barna muligheten til å lære om mangfold av matvarer i naturen som for eksempel at gulrot vokser i jorden. I tillegg får barn assosiasjoner om at mat ikke bare kommer fra butikken. Dette går inn på den økologiske pilaren hvor barna får mulighet til å lære om artsmangfoldet som vokser i jorden og kan være en fin mulighet til å lære barn om hvordan man kan ta vare på naturen slik at vi alltid får mat som vi trenger. Hvis barn får oppleve hva naturen tilbyr oss av spiselige planter, vil de mest sannsynlig utvikle respekt for naturen og det som vokser der (Langholm og Tuset, 2013, s.144). Når det gjelder valget av økologiske matvarer kan det være et utgangspunkt for en samtale med barna om at økologisk er en miljøvennlig måte å dyrke matprodukter på. Ved at de forebygger matsvinn i Meretes barnehage tar de hensyn til både den økonomiske og økologiske pilaren i bærekraftig utvikling.

I Stjernen barnehage sier Merete at når barna er med på matlagingen, så er det veldig viktig å gi ros til barna. Når en voksen anerkjenner barnas deltakelse i matlagingen føler barn seg sett. Dermed blir barnet inspirert til å delta mer og stolt av det de har gjort sammen. Bae (2009) i Langholm og Tuset (2013, s. 24) hevder at barnas positive medlæringsmuligheter under måltidene er i stor grad avhengig av personalets holdninger til barnas innspill og samhandling rundt måltider.

4.3. Har dere noen regler rundt matbordet? Hvordan ivaretar dere barns medvirkning i forhold til mat og matlaging i barnehagen?

Vi har tatt med dette spørsmålet fordi vi som studenter i praksis har observert at barnehager opererer med forskjellige regler rundt matbordet. Under måltider har noen faste plasser, noen har regler om at barna bare kan ha et pålegg på skiven, noen ber barna spise opp skiven før de får ta en ny en, og så videre. Vi undrer oss over hva som er bakgrunnen til disse reglene som legges til måltider. Er det basert på økonomi, miljø, eller oppdragelse?

I Sommerfugl barnehage snakker Trine om at det er forskjeller på matkultur. Det er ikke alle som har samme brød kultur som i Norge. Hun forteller at hun oppfordrer barna til å smøre på

skiven selv. Det er en god øvelse for finmotorikken. Hun forteller at hun har hatt flere barn i barnehagen som har en annen kulturbakgrunn som bare har sittet rett opp og ned under måltidet. Personalet har tolket dette som et tegn på at barnet ikke var sulten. De har siden funnet ut at mange barn er vant til å bli matet av foreldrene opp til skolealder, og derfor sitter de passivt og venter på å bli matet. Da er det viktig å lære barna at de må være mer selvstendig og spise selv og smøre maten selv. Det er også viktig for at barnet skal lære å kjenne på egen metthetsfølelse. Her hjelper det på at barna spiser sammen med andre barn. De ser at de andre barna forsyner seg og lærer at de må være kjapt ute hvis de vil ha skiven og pålegget de liker best, så ikke andre barn tar det før dem. Ellers får barna bestemme mye selv. Barn med annen kultur har andre smakspreferanser enn oss og velger ofte "rare" kombinasjoner av pålegg. Det legger vi oss ikke opp i. Men barna får ikke lesse oppå skiven. Hun sier til barna at det skal være nok pålegg til alle, og at alle må få. I tillegg mener hun at barna må lære matkultur, etikk og oppdragelse. Under måltider har barna faste plasser. Dette er for at barna skal ha forutsigbarhet og for å unngå krangling når barna setter seg. Når det gjelder matlagingen har Trine hatt et ønske om at barna skal rullere som kjøkken-vakter, men dette har dabbet litt av. Hun sier at barna som vil være med får som oftest det. Da kan de være med på å kutte opp, skrelle og røre. Dessuten får barna være med på å gjøre klart til måltid som for eksempler å dekke bord og sette frem pålegg. Av og til får de være med på å bake rundstykker og de får være med og bestemme hva de vil spise.

I Stjernen barnehage ser de på måltidet som en viktig pedagogisk aktivitet. I andre barnehager er det vanlig at personalet tar lunsjavvikling under måltidet. Men ikke her. Alle voksne er med på måltidet, og alle samles rundt bordet. De tenner lys og pynter med blomster. Alt skal være klart før barna setter seg. Man skal unngå at de voksne reiser seg og styrer over barnas hoder under måltidet. De sier et vers før de begynner å spise. I Meretes barnehage er de opptatt av estetikk og det er viktig at maten serveres på en fin måte. Alle barna har faste plasser. Hun mener at dette er viktig fordi da slipper barna å stresse og tenke på hvor de skal få plass og hvem de skal sitte sammen med. I tillegg sier Merete at de jobber med inkludering og språkutvikling under måltidene. Det er også viktig at voksne snakker stille og rolig under måltidet. De unngår rope kommandoer, og merker at dette påvirker barna, og at de også blir mer rolig under måltidet. Når det gjelder pålegg så unngår de å legge alt ut på serveringsfatet med en gang, sier hun. De prøver å være fleksibel. De ønsker også at barna skal lære at de ikke alltid får favorittpålegget sitt. "Når skal man ellers lære at man ikke

alltid får det beste man vet?” sier hun. De oppfordrer barn til å smake, men de må ikke like maten. Samtidig må man være oppmerksom på at noen barn har sperrer for diverse matvarer og det må man ta på alvor. Barn trenger å ha kontroll. I en barnehagehverdag er det mye inntrykk og aktivitet. Det er to ting barn kan kontrollere selv; matinntak og do-gåing. Hun tenker at dette er årsaken til at de hører fra foreldre at barn nekter å spise grønnsaker hjemme som de spiser i barnehagen. Barna ønsker selv å kontrollere over sin egen kropp. Samtidig er den sosiale settingen i barnehagen en grunn til at de spiser mer her enn hjemme. Merete sier også at barna i hennes avdeling får være med å bestemme hva de skal spise. De forandrer ukemenyen etter barnas ønsker. I tillegg kan barna bestemme om de har lyst til å være med på å lage mat, eller ikke. Hun fortalte noen eksempler da de hadde karneval-dag i barnehagen. Da personalet var i gang med å planlegge hvilken mat de skulle lage, spurte personalet barna om hva de ville spise på feiringen. Barna ønsket taco og fikk velge hvilke grønnsaker de ønsket å ha på tacoen. Da vi var på besøk i barnehagen fikk vi se at en avdeling hadde laget pizza med barna. Hvert barn fikk velge topping på sin egen pizza. Da så vi at den ene pizzaen var dekket av rosiner.

I disse to intervjuene viser de frem hvordan barns medvirkning kommer til syne i forhold til mat og måltider i barnehagen, og hvilke regler som gjelder under måltidene. Vi kan se noen likhetstrekk. Begge pedagogiske ledere mener at det er viktig for barna å ha faste plasser rundt måltidet. At barna har faste plasser under måltidet mener vi er viktig. Grunnen til det er at det skaper trygghet og forutsigbarhet hos barna. Langholm og Tuset (2013) hevder at rammene rundt måltidet er viktig for hvordan barn og voksne opplever måltidet, og at det har en påvirkning på hvor mye mat barnet spiser. Det at barn kan bestemme hva de vil spise, og hvor mye, gjør at de setter mer pris på dette. For barn er medvirkning en grunnleggende rettighet, også når det gjelder mat (Langholm og Tuset, 2013, s.25). Når barna kan være med å bestemme hva de vil spise i begge barnehagene, og at personalet tar imot barnas innspill i forhold til mat, gir barna mulighet til å praktisere demokrati i ung alder. I tillegg kan det skape mer engasjement hos barnet i å delta mer i mat planleggingen (Langholm, et. al., 2017). Her kommer vi inn på den politiske pilaren i bærekraftig utvikling.

I Sommerfugl barnehage trekker Trine frem at under måltidet bestemmer barna mye selv og hva slags pålegg de vil ha på deres brødkiver. Grunnen til det er at hun mener at barna har en annen smakspreferanse enn oss. Her ser vi hvordan barns medvirkning kommer til syne under

måltidet i Trine sin avdeling. Hun nevner også at ideen hennes om faste kjøkkenvakter har dabbet av. Kanskje hun kunne ha satset mer på å inkludere språkutvikling i kombinasjon med matlaging for å utvikle barnas forståelse av mat og matlaging? Langholm og Tuset (2013) hevder at gjennom arbeid med mat og matlaging kan barn utvikle språkferdighetene sine. I tillegg kan mat og måltider være kunnskapsstimulerende. Under måltidene skjer det en vekselvirkning mellom spising og samtaler. Derfor er det viktig å snakke om maten og matens virkning i kroppen.

I Stjernen barnehage legger Merete til rette for at barna smaker andre type pålegg som ikke er favoritten til barna. Merete oppfordrer barna til å smake men hun fremhever at barna ikke må like maten. Hun argumenterer at det er viktig for barn å lære seg at de ikke alltid får det de liker best. Barn avgjør om de liker maten eller ikke etter at de har smakt. Langholm og Tuset (2013) hevder at selv om de voksne i barnehagen eller foreldre sier hva barna bør og må spise, så er det barna selv som skal avgjøre hva som puttes inn i munnen deres. Merete er også oppmerksom på at de barna som har sperrer for diverse matvarer, må taes på alvor. Her kan vi se barns medvirkning ved at barn får bestemme om de vil like maten og om de vil spise den eller ikke. Samtidig som det er en viktig verdi for barna å lære at de ikke alltid får det de vil. Ved å respektere barns sperrer tar vi hensyn til barns medvirkning og lærer dem å uttrykke sine følelser og tanker. Langholm og Tuset (2013) mener at barns medvirkning ikke nødvendigvis betyr at hver eneste gang barn skal få velge maten sin selv men det handler også om å se barnets individuelle behov. Ifølge Bjørgen (2009) referert i Langholm og Tuset (2013, s. 24) kan barns medvirkning i forbindelse med måltidene i barnehagen fremme trivsel hos barna.

Begge pedagogene trekker frem at måltidet er en pedagogisk aktivitet for å innføre læring hos barnet. I Sommerfugl barnehage snakker Trine om at under måltidet skal barna lære å bli selvstendig og kjenne på egen metthetsfølelse. I tillegg mener hun at måltidet er en viktig arena for å lære barna om matkultur, etikk og oppdragelse. Under måltidet er barna i et felleskap med hverandre og de lærer å dele maten, og passe på at der er nok mat til alle. Her vises den sosiokulturelle pilaren i bærekraftig utvikling ved at barn lærer andre matkulturer og viktigheten av å dele maten og passe på hverandre. I Stjernen barnehage trekker Merete frem at under måltidene jobber de med inkludering og at det er en mulighet for å stimulere barns språkutvikling. Ved å jobbe med inkludering kan vi knytte dette til den sosiokulturelle

pilaren i bærekraftig utvikling. Langholm og Tuset (2013) hevder at å ha samtaler om maten og matens virkning i kroppen under måltider kan virke motiverende for barn å spise og på viljen til å smake på forskjellige typer matvarer. I tillegg til det fremhever Merete at under måltidene er de opptatt av estetikk, og at mat må serveres på en fin måte. McCrea (2015) hevder at når barn hjelper de voksne med å lage en estetisk atmosfære under måltidene så kan det gi barna en god måltidsopplevelse og at de lærer hvordan å sette bordet på en fin måte. Vi mener at det å lage en estetisk atmosfære for barn under måltider kan gi barna en god opplevelse og kan øke appetitten hos barna. Når barn spiser all maten som blir servert er det også bærekraftig.

4.4. Hvordan samarbeider dere med foreldrene i forhold til mat?

Siden barnehagene bør ha tett samarbeid med foreldrene, vil vi også vite om hvordan og på hvilken måte foreldrene påvirker i forhold til mat og måltider i barnehagen.

I Sommerfugl barnehage forteller Trine at det er litt utfordrende å samarbeide med foreldrene på hennes avdeling siden mange av dem har utenlandsk bakgrunn. Språket kan noen ganger være en hindring. Hun sier at foreldre på hennes avdeling ikke er flinke til å gi beskjed om barna kommer i barnehagen den dagen eller ikke. Dette går ut over mat planleggingen deres. Det har hendt flere ganger at hun har tatt ut for mye brød fra fryseren, for så å oppleve at mange av barna er vekke den dagen. I tillegg forteller Trine om at de snakker med foreldrene om diverse hensyn som må taes i forhold til diett. De tar også opp med foreldre om det er noe av den medbrakte maten som barna ikke spiser opp. Ofte har barna med seg yoghurt, men de spiser den ikke. Når det blir samlet for mange yoghurt, får andre barn det, eller de bruker yoghurtene til å lage smoothie for å unngå å kaste dem. Når det gjelder frukt skal barna ha med seg en frukt hver dag som barna deler seg imellom på slutten av dagen. Men foreldrene er ikke flinke til å ta med frukt, derfor er det aldri overskudd av dette hos henne.

I Stjernen barnehage forteller Merete at foreldrene på hennes avdeling kommenterer at de er overrasket over at barna spiser så mye grønnsaker i barnehagen når de nekter å spise grønt hjemme. Foreldrene i denne barnehagen er så imponert av kostholdet i barnehagen at de har samlet oppskrifter som personalet bruker i hverdagen og laget en kokebok. Boken ble laget

på dugnad av foreldrene og selges nå til inntekt for barnehagen. I denne barnehagen blir foreldrene inspirert til å spise vegetarisk hjemme fordi de blir påvirket av barna.

Her ser man at foreldresamarbeidet fungerer ulikt i de to barnehagene. I Sommerfugl barnehage kan det virke som om Trine har utfordringer med foreldresamarbeidet. Det kan være flere grunner til dette. Eksempler på dette kan være språk, foreldrenes manglende interesse eller personalets manglende kompetanse. I Stjernen barnehage snakker Merete varmt om foreldresamarbeid. I hennes barnehage har de flere dugnader i året hvor foreldrene kommer og bidrar til arbeid i barnehagen. Det er også flott å høre om kokeboken som foreldrene laget, inspirert av kostholdet i barnehagen. Man kan undre seg over om foreldresamarbeidet i Stjernen barnehage fungerer bedre her siden det er en privat barnehage som baserer seg på Steinerpedagogikk. Foreldrene som velger denne barnehagen for sine barn, er nok allerede veldig opptatt av bærekraftig utvikling og dermed opptatt av å stille på samtaler og dugnader. Foreldregruppen i Stjernen barnehage er nok også en mer homogen gruppe enn foreldregruppen til Sommerfugl barnehage.

Samarbeidet mellom foreldre og barnehagen skal alltid ha mål for barnets beste (Utdanningsdirektoratet, 2017). Barnehagelærere har et ansvar for å engasjere seg med familiene for å identifisere deres bekymringer for sine barn og deres fremtid (Mackey (2012). De har også et profesjonelt ansvar om å holde seg oppdatert på emner som opptar barn. I Mackeys (2012) eksempel ser man at barn, barnehagelærere og foreldre fungerte som et fellesskap som jobbet kollektivt for å finne løsninger sammen i bærekraftige utfordringer. Barnehagen tok seg tid til å inkludere foreldrene så mye som mulig, og de opplevde at diskusjonene fortsatte rundt middagsbordet hjemme hos barna. Gjennom slike samarbeid lærer barna å høre på andres perspektiv, ytre sine meninger og være del av et kollektivt fellesskap i å finne løsninger (Smith i Mackey, 2012).

5.0. Konklusjon

Basert på funnene våre ser vi at det er en stor forskjell på hvordan disse to pedagogiske lederne jobber med bærekraftig utvikling generelt i barnehagen. Det viser seg at fagområdet bærekraftig utvikling fremdeles ikke er fullstendig implementert i barnehagen. Stjernen barnehage viser seg å representere mindretallet enn flertallet da de følger

steinerpedagogikken og har hatt fokus på bærekraft hele veien. Møtet med Sommerfugl barnehage viser en pedagogisk leder som ikke har fått bærekraftig utvikling inn i hverdagen. Dette reagerer vi på da vi tenker at så lenge Rammeplanen sier at man skal jobbe med et emne så er det ikke noe vi kan velge bort.

I møte med disse to pedagogiske lederne så vi en forskjell i måten de snakket om bærekraft på. Trine tenkte mye på det. Hun virket bevisst på hva som måtte til, men slet med å sette dette ut i arbeidet. Dette er noe vi kjenner igjen fra praksis. Vi har sett at det planlegges aktiviteter på avdelingsmøter, men ofte faller disse planene ut i sanden på grunn av mangel på tid, ressurser eller bemanning. Vi tenker at det kunne vært et godt utgangspunkt for Trine å se på de daglige rutinene hun allerede gjør og finne ut hvordan hun kan finne et bærekraftig fokus i disse aktivitetene. Barna er ute hver dag, de kaster matavfall hver dag. Antageligvis jobber hun med bærekraft allerede uten å være bevisst på det. Men hvis man tar utgangspunkt i at bærekraftig utvikling er noe man må jobbe med for å innføre, så kan det være fare for at man utsetter det. Det blir et altfor krevende prosjekt å starte opp, da man gjerne ikke har tid eller nok bemanning. I motsetning til Trine, er Merete trygg i sine tanker rundt bærekraftig utvikling. Det er en del av hverdagen i Stjernen barnehage og de bruker det i hverdagspråket sitt. Bærekraftig utvikling er et tema de har hatt fokus på siden oppstart. Det er viktig for Merete at dette er et tema som er en del av hverdagen, og ikke et prosjekt som man starter og avslutter. I tillegg er det også viktig at barna lærer kritisk tenkning som grunnleggende kompetanse slik at de kan ta informerte beslutninger. Merete har for eksempel reflektert og er kritisk til Helsedirektoratets anbefaling om oppdrettsfisk. Gjennom å snakke om dette med barna, vil hun lære dem kritisk tenkning. Å kunne snakke med barn om bærekraft, innebærer å kunne «oversette» emner fra voksenverden slik at det blir forståelige for barn. Dette er en viktig kompetanse for barnehagelærere og i tråd med Davis (2015) og hennes tanker om personalets holdning til bærekraftig utvikling. Merete snakker reflektert om bærekraft. Vi merker dette når hun snakker om bestilling av mat. Hun reflekterer over at hennes handlinger er med å påvirke miljøet. Hvis hun bestiller en vare, så skaper hun en etterspørsel. Hun tenker derfor godt igjennom før hun bestiller noe inn til barnehagen. Denne egenskapen kan påvirke barna til å reflektere over eget forbruk.

I arbeid med bærekraftig utvikling med utgangspunkt i mat viser disse intervjuene at begge pedagogiske lederne ser måltidet som en pedagogisk aktivitet for å innføre læring hos barna ved å snakke om hvor maten kommer fra. I Stjernen barnehage tilrettelegger de for eksempel for at barn skal ha førstehåndserfaringer med forskjellige matvarer ved å invitere barna til å være med på å lage mat og å ta barna på en jordbruksskole. Ved å få være med på jordbruksskolen, får barna oppleve og sanse med kroppen hvordan mat blir produsert. Engasjerte voksne er viktig for at barn får læring gjennom en slik opplevelse. Trine hadde samtaler med barna om matens opprinnelse, men opplevde at barna ikke skjønnte det. Grunnen til dette vet vi ikke, men vi opplevde det som om at Trine synes det var utfordrende på grunn av språk. Det kan hende at utfordringer med kommunikasjon er med på å påvirke Trine sitt engasjement på en ubevisst måte, og dermed påvirker måten hun samtaler med barna på.

Når det gjelder matsvinn så er det noe begge pedagoger jobber aktivt med, men med forskjellig fokus. Trine synes det er viktig å forebygge matsvinn, men fra et økonomisk perspektiv. Hun har ikke tenkt så mye på det fra et bærekraftig utgangspunkt. Merete unngår matsvinn ved å være fleksibel i matlagingen og bruke rester og varer før de går ut på dato. I Stjernen barnehage unngår de å kaste mat ved at all matavfall går i kompostbingen. Merete sin tilnærming til bærekraftig utvikling med fokus på mat er helt i tråd med McCrea sine "6 P's" (McCrea i Davis, 2015, s. 200).

Når det gjelder innføring av regler og faste rutiner rundt måltidet viser funnene våre at disse to pedagogene har likhetstrekk i forhold til reglene om barns faste plasser rundt måltider. Vi synes at dette er positivt med tanke på at trygge rammer og faste rutiner gir trygghet hos barna i en hektisk hverdag. Begge pedagogene har barns medvirkning tilstede i matlaging og under måltidene. Barna får bestemme selv om de vil delta i matlaging og de står fritt til å bestemme hva de vil spise. Dette mener vi er viktig siden barns medvirkning er et sentralt grunnlag som Rammeplanen fremhever. Ved at barn får medvirke i hverdagen og spesielt under matlagingen, gjør at de føler seg hørt og sett. Dette mener vi er viktig for utviklingen av barns kompetanse i forhold til å utvikle en demokratisk bevissthet.

Når det kommer til samarbeidet mellom personale og foresatte viser funnene våre at det er forskjell på disse to barnehagene. I Sommerfugl barnehage snakket Trine om at foreldrene

var dårlig til å kommunisere om barna ikke kom i barnehagen og at de ikke var flink til å ta med frukt. Foreldresamarbeidet i Sommerfugl barnehage påvirker hverdagen til barna. Vi tolker det slik at foreldresamarbeid i Trine sin avdeling er utfordrende med tanke på at mange av foreldrene har en utenlandsk bakgrunn. Dette kan forårsake dårlig kommunikasjon mellom barnehage og hjemmet. Her trengs det noen gode tiltak for å finne løsninger slik at samarbeidet mellom personalet og foreldre blir bedre. I Stjernen barnehage tolker vi at personalet og foreldre har et godt samarbeid. Grunnen til at vi tolker det slik er måten funnene viser hvordan foreldrene blir påvirket av barna ved å spise mer vegetarisk mat hjemme. I tillegg har foreldrene i denne barnehagen samlet oppskrifter og laget en kokebok som de selger for å bidra til barnehagens inntekt. Stjernen barnehage viser at barn som lærer om bærekraftig utvikling, kan være med å påvirke foreldrene. Vi må samtidig understreke at foreldregruppen i Stjernen barnehage har valgt denne barnehagen spesifikt, og i så måte er de nok allerede opptatt av bærekraftig utvikling og dermed lettere å påvirke i denne retningen. Uansett mener vi at i arbeidet med bærekraftig utvikling med utgangspunkt i mat er det viktig å få frem et godt samarbeid med foreldre i barnehagen. God kommunikasjon mellom personalet og foreldre er viktig med tanke på planleggingen i å forberede måltider i barnehagen, og ikke minst for barnets beste som er i tråd med Rammeplanen. Planleggingen av måltider er viktig slik at personalet unngår å kaste matrester siden vi har retningslinjer som skal følges fra Helsedirektoratet.

6.0. Avslutning

Problemstillingen vi ønsket å få svar på var: hvordan barnehagene jobber med bærekraftig utvikling med utgangspunkt i mat? De pedagogiske lederne som vi har intervjuet til denne oppgaven gir oss inntrykk av at arbeidet med bærekraftig utvikling generelt i barnehagen varierer i stor grad. Disse to barnehagene har forskjellig måte å arbeide med dette emnet på. Funnene vi har samlet viser at begge pedagogiske ledere jobber i utgangspunktet med å gi barna kunnskap om hvor maten kommer fra som pedagogisk tilnærming til mat og som utgangspunkt i bærekraftig utvikling. I tillegg bruker begge pedagogene måltidet som et verktøy for å innføre læring hos barna. Vi mener at arbeidet med å gi barna kunnskap om mat og forholdet mellom mat og naturen, kan gjøre dem miljøbevisste voksne i fremtiden.

Videre mener vi også at å jobbe med bærekraftig utvikling i barnehagen bør innarbeides i den daglige rutinen og ikke bare være et prosjekt som går over på noen uker. Neste steg som kan være et naturlig spørsmål å stille er: Hva tenker barn om bærekraftig utvikling i barnehagen og nærmiljøet sitt? I denne oppgaven har vi hørt pedagogene sin side av saken. Det ville vært interessant å høre hva barna selv sier og hva de tenker er den største utfordringen for dem og klodens fremtid i forhold til bærekraftig utvikling.

7.0. Referanser

Barnehageloven. (2005). Lov om barnehager (LOV-2005-06-17-64). Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-06-17-64>

Bergan, V. & Bjørndal, K. E. W. (2019). *Bærekraft i praksis i barnehagen*. Oslo: Universitetsforlaget.

Bergland, M. D. & Jæger H. (Red.) (2014). *Bacheloroppgaven i barnehagelærerutdanningen*. Oslo. Cappelen Damm AS.

Chawla, L. (2006). Learning to Love the Natural World Enough to Protect It. Barn nr.2 2006: 57-78, ISSN 0800-1669. 2006 Norsk senter for barneforskning.

Davis, J.M. (2015). What is early childhood education for sustainability and why does it matter? I J.M. Davis (Red.), *Young Children and the Environment: Early education for sustainability* (2. utgave) (s. 7-27). Port Melbourne, Vic: Cambridge University Press

Elliot, S. (2015). Children in the natural world. I J.M. Davis (Red.), *Young Children and the Environment: Early education for sustainability* (2. utgave) (s. 32-54). Port Melbourne, Vic: Cambridge University Press

FN- Sambandet. (2020, 26.mai). FNs Bærekraftsmål. Hentet 26.mai.2020 fra <https://www.fn.no/om-fn/FNs-baerekraftsmaal>

Glaser, V. (2019). *Foreldresamarbeid. Barnehagen i et mangfoldig samfunn* (2.utg.). Oslo: Universitetsforlaget

Hallås, B. O. & Heggen, M. P. (2018). We are all nature- Young children's statement about nature. https://doi.org/10.1007/978-3-319-90497-9_16

Klima- og Miljødepartementet (2016). *Friluftsliv - Natur som kilde til helse og livskvalitet*. (Meld. St. 18 (2015-2016)). Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-18-20152016/id2479100/>

Knudsen, O.F. & Ravndal, E. J. (2020, 15. januar). FN- Forente nasjoner. *Store norske leksikon*. Hentet 26.mai.2020 fra snl.no.

- Langholm, G. (Red.). (2017). *Forskerfrøboka* (2.utg.). Bergen: Fagbokforlaget.
- Langholm, G. & Tuset, E. H. (2013). *Matglede i barnehagen*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Løkken, G. & Søbstad, F. (2014). *Observasjon og intervju i barnehagen* (4.utg.). Oslo: Universitetsforlaget
- Mackey, G. (2012). To know, to decide, to act: the young child's right to participate in action for the environment. *Environmental Education Research*, 18(4), 473-484 [https://www-tandfonline-com.galanga.hvl.no/doi/pdf/10.1080/13504622.2011.634494?needAccess=true](https://www.tandfonline-com.galanga.hvl.no/doi/pdf/10.1080/13504622.2011.634494?needAccess=true)
- McCrea, N. (2015). Food first: Beginning steps towards children's sustainable education. I J.M. Davis (Red.), *Young Children and the Environment: Early education for sustainability* (2. utgave) (s. 187-208). Port Melbourne, Vic: Cambridge University Press
- Nordic Council of Ministers. (2020) Nature interpretation in the Nordic countries. Copenhagen: Nordic Council of Ministers.
- Pratt, R. (2015). Practical possibilities and pedagogical approaches for early childhood education for sustainability: The Kenmore West story. I J.M. Davis (Red.), *Young Children and the Environment: Early education for sustainability* (2. utgave) (s. 76-102). Port Melbourne, Vic: Cambridge University Press
- Sageidet, B. M. (2015). Bærekraftig utvikling i barnehagen - bakgrunn og perspektiver. *Norsk Pedagogisk Tidsskrift*, s. 110-123. <https://www-idunn-no.galanga.hvl.no/npt/2015/02>
- Tholin, K.R. (2015). *Profesjonsetikk for barnehagelærere*. Bergen: Fagbokforlaget
Vigmostad & Bjørke AS
- Utdanningsdirektoratet. 2017 Rammeplan for barnehagen. Hentet fra:
<https://www.udir.no/laring-og-trivsel/rammeplan/>

8.0. Vedlegg

8.1. Vedlegg 1 (Intervjuguide)

Bacheloroppgave tittel: Bærekraftig utvikling med fokus på matsvinn i barnehagen

Intervjuguide:

En intervjuguide inneholder som oftest en liste med spørsmål eller temaer som en ønsker å ta opp i intervjuet. Intervjueren står fritt til å endre rekkefølgen av spørsmålene, stille oppfølgingsspørsmål eller klargjøre utsagn fra intervjupersonen. Dette gir en fleksibel situasjon som sikrer at visse problemstillinger blir tatt opp, men uten at føringene blir for markert. Både intervjueren og den som intervjues, får anledning til å vinkle samtalen ut fra egne perspektiver (Løkken & Søbstad, 2013, s. 108).

Spørsmål:

1. Å jobbe med matsvinn

- Har dere et aktivt forhold til matsvinn i deres barnehage?
- Er matsvinn i barnehagen noe dere har tenkt på?
- Kan du fortelle hva dere har tenkt om hvordan dere håndterer matsvinn i barnehage? Hvilke rutiner har dere?
- Hvordan foregår innkjøp som begrensende tiltak på matsvinn?
- Hva slags valg av matvarer?
- Hvordan håndterer dere matrester?

2. Holdningsarbeid med personale

- Hvordan jobber hele personalet rundt dette? Snakker dere med barna om matsvinn?
- Hvordan involverer dere barna med å redusere matsvinn i barnehage?

3. Aktiviteter/prosjekter

- Har dere leker eller aktiviteter hvor dere engasjerer barna i arbeidet mot matsvinn?

4. Foreldresamarbeid

- Har dere hatt tema/snakket med foreldre om reduisering av mastvinn?

8.2. Vedlegg 2 (Samtykkeerklæring)

Vil du delta i forskningsprosjektet ” Bærekraftig utvikling med fokus på matsvinn i barnehagen”?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å undersøke hvordan forskjellige barnehager jobber med matsvinn-problematikken. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Dette er en bacheloroppgave for barnehagelærerstudenter ved HVL.

Vi valgte å skrive om dette temaet fordi vi ble inspirert og nysgjerrig på hvordan barnehagene jobber med en av barnehagens verdigrunnlag som handler om bærekraftig utvikling.

I praksis gjennom studiet har vi sett at barnehagene kaster mye mat. Det kan være forskjellige grunner til dette. Det kan være fordi man følger retningslinjene for mat og måltider i barnehagen. Det kan skyldes praksis blant de ansatte. Det lages for mye mat og man ender opp med å kaste resten. I tillegg kan det være at barn rett og slett ikke spiser opp maten. På grunn av dette, havner man i et dilemma i hvordan dette påvirker en barnehages økonomi og hvordan dette påvirker barna. Dette har vi lyst til å finne ut om hvordan personale i barnehagen kan bli mer bevisst på hvordan de kan involvere barna til å delaktige i å ta vare på maten. Vi ønsker også å se på hva personalet tenker om emballasjeavfall rundt måltidene i barnehagen.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Høgskulen på Vestlandet er ansvarlig institusjon. Veileder for prosjektet er Yngvild Bjørlykke.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

I denne oppgaven har vi hatt et ønske om å intervju og observere personalet og barn i 3 forskjellige barnehager. Vi ønsker at barnehagene skal ha forskjellige profiler og har valgt en Steiner-barnehage, en privat barnehage og en kommunal barnehage. Du har dermed blitt spurt om å delta fordi vi synes at profilen til barnehagen din er interessant.

Hva innebærer det for deg å delta?

Hvis du velger å delta i prosjektet, innebærer det at du deltar i et intervju/samtale med studentene om hvordan du som pedagogisk leder jobber med barnegruppen din med temaet matsvinn og bærekraftig utvikling. Dette intervjuet vil ta ca. 45 minutter. Studentene vil ta notater under intervjuet.

Studentene vil også være til stede under et måltid i din barnehage som observatører. Fokuset her vil være å observere hvordan personalet forbereder måltidet, gjennomfører det og hvor mye/lite matsvinn et måltid produserer. Her vil studentene ta notater.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykke tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle opplysninger om deg vil da bli anonymisert.

BLUBACH

Kandidatnummer: 314 & 472

02.06.2020

Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

- Opplysningene vil være tilgjengelig for studentene..... Veileder Yngvild Bjørlykke vil også ha tilgang under prosjektutvikling.
- Navnet og kontaktopplysningene dine vil vi erstatte med en kode som lagres på egen navneliste adskilt fra øvrige data.
- Deltakere i denne oppgaven vil anonymiseres. Vi vil informere om hvilken stilling du har og hvilken type profil barnehagen har.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Prosjektet skal etter planen avsluttes 31.05.2020. Personopplysninger vil da slettes og destrueres.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- få slettet personopplysninger om deg,
- få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet), og
- å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra [*sett inn navn på behandlingsansvarlig institusjon*] har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

Høgskulen på Vestlandet ved Yngvild Bjørlykke tlf: 55585206.

- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS, på epost (personverntjenester@nsd.no) eller telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet *Bærekraftig utvikling med fokus på matsvinn i barnehagen*, og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i intervju
- å delta i observasjon

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet, ca. 31.05.2020

(Signert av prosjektdeltaker, dato)